

СТОРІНКАМИ ІСТОРІЇ ВОЛОДАРЩИНИ

Яніна КАМБАЛОВА, доцент кафедри методики навчання суспільних дисциплін і гендерної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова;

В. ЗАДНІПРЯНЕЦЬ, студентка історико-філософського факультету НПУ імені М. П. Драгоманова

Володарщина – один з мальовничих куточків України на південному заході Київської області. Розташований у лісостеповій зоні, у північно-східній частині Придніпровського підвищення за 120 км від Києва і за 40 км від Білої Церкви.

Володарський край – батьківщина Героїв Радянського Союзу О. П. Плугатаря та М. В. Михеева, Героїв Соціалістичної Праці Н. А. Курманчук та П. М. Бабанюка, Президента Академії інженерних наук, Президента Відкритого Міжнародного університету розвитку людини, члена трьох міжнародних академій

П. М. Таланчука, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора медичних наук академіка Л. П. Кіндзельського, уродженого почесного звання Американського Біографічного інституту «Людина ХХ століття», доктора філософських наук академіка В. І. Шинкарука, доктора фізико-математичних наук, Лауреата Сталінської премії, академіка А. П. Комара, заслуженого учителя України, автора першого українського букваря Б. С. Саженюка, доктора філологічних наук, професора П. І. Орлика, доктора історичних наук, професора П. П. Бачинського, доктора технічних наук В. В. Гука, доктора історичних наук В. С. Драчука.

Благодатна на красу природа Володарщини дала поштовх до творчості народним художникам Ю. Ю. Тимченку та П. З. Ємцю, художнику – аматору і скульптору І. Я. Зоренку, поетам М. А. Познанській, В. Д. Невінчаній, Л. І. Лісиченко, А. Ф. Михайлевському, В. І. Дідківському, прозаїкам П. Ф. Кравчуку, В. Я. Брезницькому, В. К. Драчуку, М. Г. Махінчуку [5].

Перша літописна згадка про селище Володарев належить до 1150 року, коли під час міжусобної боротьби за великокнязівський престол у Києві на допомогу Юрію Долгорукому прийшов галицький князь Володимир Володаревич. Від часів Київської Русі на околицях селища збереглися два кургани – Орлиха та Царева Могила.

Літописи повідомляють, що Володарка (Володарев) відіграла значну політичну роль в епоху Київської Русі і мала неабияке значення у торговельних операціях українського суспільства, оскільки через Володарку пролягав шлях до Галича, що з'єднував столицю давньоруської держави із заходом. У 1150 р. галицький князь Володимирко рушив у похід, щоб допомогти своєму сватові Юрію Долгорукому оволодіти Київським престолом. У Києві тоді володарював князь Із'яслав. «І прийшла Із'яславові вість, отже Володимирко перейшов Боллове і іде повз Мунарєв до Володарєва», – говорить у Літописі. Напевне, ця згадка у давньоруських джерелах взята за основу виникнення селища й, імовірно за все, пов'язана зі словами «володіти», «володар», «власник», «можновладець», той, хто стоїть на чолі краю. З назвою міста пов'язують і виникнення сьогодні поширеного прізвища Володарських [3].

Зазнав Володарський район і вторгнення на свою територію монголо-татар. Перепочивши рік у степах, татари у 1240 р. переправилися через Дніпро і рушили на захід, змітаючи оборонні лінії Київщини. Першими були знищені Юр'їв (Біла Церква),

Тарфиськ (Кагарлик), за ними інші українські городища, в тому числі і Володарєв.

У середині XV ст. Володарка належала Київському замку. У ревізії замку за 1471 р. вказано, що в поселенні налічувалося тільки 10 дворів, які щороку сплачували 4 копи грошей з «диму» і ніяких повинностей, крім військової не відбували. Навесні 1482 р. орди татарського хана Манглі-Грея завдали Київщині нищівного удару. І Володарка знову зникла, більш як на 100 років зі сторінок історії. Навіть після Люблінської Унії (1569 р.) ці землі все ще залишалися пустою. Щоб повернути землі до життя, польський король Сигизмунд III з дозволу сейму починає роздавати універсали на право володіння пустою. Так землі переходять у володіння великих магнатів, шляхти, посилюється вплив католицизму на населення. З подіями XVI – початку XVII ст. пов'язана поява на карті району ряду населених пунктів: Гайворону (1590), Капустинець (1616), Рудого Села (1622), Березни (1616), Зрайок (кінець XVII ст.), Тадіївки (2 пол. XVII ст.), Завадівки (поч. XVIII ст.), Ожегівки (XVIII ст.) [4].

Мешканців володарських земель завжди відзначав волелюбний дух і прагнення до незалежності. У 1591 р. вони брали участь у повстанні Криштофора Косинського, 1594–1596 рр. – у селянсько-козацькому повстанні під проводом Северина Наливайка. За активну участь у визвольній війні 1648–1654 рр. польська шляхта стала називати Володарку «гніздом характерників». У XVIII ст. Володарщина була охоплена гайдамацьким рухом [1].

У 70-80 роки XVII ст. Володарщина знову знелюдніла, перетворившись на пустку, чому сприяв «Вічний мир» (1686 р.) між Річчю Посполитою і Московією. Тоді Володарщина стала нейтрально незалежною зоною між двома державами. І тільки під кінець XVIII ст. Володарщина стає центром ключа, що склався з Володарки, Завадівки, Петрашівки, Гайворона, Казимирівки (Надросівки), Березни, Антонова (Сквирський р-н).

Поступово життя відродилося. І уже на початку XIX ст. Володарка перетворюється у великий населений пункт, якому у 1812 р. надається статус містечка зі своїм самоуправлінням.

За свідченнями Л. Похилевича, тут проживало 3243 жителів, які займалися ремеслом і торгівлею. Ремісники мали майстерні з виробництва капелюхів, гончарних та кравецьких виробів. Раз на 2 тижні у Володарці відбувалися ярмарки, щорічні обороти яких досягали 5200 крб. До середини XIX ст. у Володарці вже функціонували вальцьовий млин, суконна фабрика, винокурня, пивоварний завод. На базі винокурні було збудовано Городище-Пустоварівський цукровий завод і в перший рік існування (1884 р.) вироблено 2 тис. пудів цукру. В багатьох селах району з'явилися перші молотильні машини, вітряки, крупорушки [6].

На початку XX ст. на Володарщині знову заострилися класові суперечки. У травні 1905 р. страйкували робітники поміщицької економії у Володарці та робітники у Пархомівці, які працювали над зведенням Покровської церкви. Вимоги страйкуючих мали економічний характер [10].

У кінці 1918 р.– на початку 1919 р. Володарщина стає ареною протистояння між більшовицькими військами Щорса М., Боженка В. і військами Директорії УНР. У Володарці створюється волосний ревком, який починає впроваджувати Декрет про землю. Про серйозність класового протистояння свідчить запеклий бій між загоном більшовиків М. Загороднього та військовим підрозділом армії УНР на чолі з отаманами Соколом, Залізником. Більшовиків було вигнано з Володарки, однак незабаром самі загоми повстанців було розбито в районі сіл Петрашівки, Городища-Пустоварівського [9].

Навесні 1920 р. Володарщину, відповідно до Варшавської угоди, було окуповано військами Польщі. В червні 1920 р. край визволено від окупації Першою Кінною армією. У Володарці того часу перебували командарм С. Будьонний, член військради К. Ворошилов.

Як територіально-адміністративна одиниця Володарський район розпочинає своє існування з 1923 р. у складі Білоцерківського округу. Першим головою райвиконкому призначається Бойко Хома Семенович [7].

У 50-ті роки минулого століття завершено будівництво шосейної дороги Володарка-Біла Церква; в 1955 – налагоджено автобусне сполучення з Києвом, створено «Міжколгоспбуд»[8] У 1958 р. побудовано електростанцію у с. Логвин та електрофіковані всі села району, намічено нові рубежі розбудови економіки та соціальної сфери.

Зміни, що сталися у 90-ті роки в країнах колишнього Радянського Союзу, позитивно вплинули на соціально-економічний розвиток селища. Поступово стала зростати роль малого підприємництва, який перетворився на самостійний сектор сільської економіки. Вже в 2005–2008 рр. в районі налічувалося понад 40 малих підприємств, на яких працювало більше 500 осіб, що становило 4,5% від кількості населення району у працездатному віці. Поступово стала набирати обертів і зовнішньоекономічна діяльність. Сьогодні в районі зареєстровані і працюють такі підприємства з іноземними інвестиціями, як україно-сирійське СП ТОВ «Сіку», україно-сирійське СП ТОВ «Деле-2», україно-сирійське СП ТОВ «Наджуд», україно-сирійське ТОВ «Дорф», україно-американське СП ТОВ «Агро Володарка». Головними зовнішньоторговельними партнерами району стали Швейцарія, Сирія, Угорщина та інші країни. В районі розроблено Програму соціально-економічного і культурного розвитку села, визначено цілі та пріоритети у роботі на перспективу, розроблено конкретні заходи щодо реалізації державної політики, спрямованої на підвищення якості життя та добробуту громадян [2].

Мешканці району шанують історію свого краю, дбайливо оберігають пам'ятники історії та архітектури, яких у районі налічується 89. З-поміж них справжньою перлиною є унікальна пам'ятка архітектури – церква Покрова Богородиці у с. Пархомівка, збудована на початку ХХ ст. поміщиком В. Голубйовим і розписана за ескізами відомого художника і вченого М. Реріха. Далеко за межами області відома і пам'ятка архітектури ХІХ ст. Свято-Троїцька церква в с. Руде Село, де знаходиться чудотворна ікона Рудосільської Божої Матері.

На Володарщині створено і успішно функціонує освітня система, яка за роки незалежності сформувався як сфера освітніх послуг, що максимально наближена до інтересів та здібностей дитини. Нині

вона включає 20 дошкільних, 2 позашкільних, та 22 заклади загальної середньої освіти, ІПУ-27 і школу-інтернат. Відкрито навчально-виховний заклад нового типу – ліцей, що створило сприятливі умови для розвитку і становлення обдарованих дітей.

У районі створено розгалужену мережу установ культури, головними напрямками діяльності яких є збереження історико-культурної спадщини, розвиток народної творчості, організація змістовного дозвілля людей. До послуг читачів – 28 бібліотек.

Фізкультурно-оздоровчу та спортивну роботу організують і проводять спортивне товариство «Колос» та спортивний клуб «Гарт», осередки яких є в 22 селах району. Справжньою кузницею спортивних кадрів стала дитячо-юнацька спортивна школа, де працюють баскетбольна, легкоатлетична та футбольна секції. За підсумками обласного огляду-конкурсу на кращу організацію фізкультурно – оздоровчої та спортивно-масової роботи район посідає 2 місце в області [1].

На території Володарщині знаходиться 106 пам'яток археології. Це 2 городища в Городище-Косівському і Березні, 63 поселення, 26 курганних груп, 13 курганів, серед них найвідоміші – Царева Могила на околиці Лихачихи та Орлиха на території Завадівської сільської ради; 1 курганний могильник біля Зрайок та 1 оборонна споруда в центрі Городище-Косівського.

З-поміж пам'яток історії та культури району – 43 пам'ятники загиблим воїнам, самотні та братські могили. Маємо 10 пам'ятних знаків жертвам голодомору 1932–1933 рр. у Володарці, Косівці, Рудому Селі, Рубченках, Городище-Пустоварівському, Таргані, Надросівці, Логвині, Пархомівці. У 1994 р. неподалік церкви було споруджено пам'ятник В. Голуб'єву – колишньому власнику Пархомівського маєтку, інженеру залізничних шляхів Росії. З 1998 р. ведуться відновлювально-реставраційні роботи пам'ятки архітектури ХІХ ст. у Рудому Селі – Свято-Троїцької церкви.

Сьогодні Володарщина – один з найкращих аграрних районів Київської області, який впевнено вступає в своє майбуття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бухонський Ю. В. Володарщина: з минулого в майбутнє. К.: ВКП «СТ – друк», 2003. – 17 с.
2. Король В. Ю. Історія України: навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Академія». 2005. – 496 с.
3. Повесть минулих літ. Літописні оповіді. Переказ В.С. Близнеця. К.: Веселка, 2002. – 227 с.
4. Підкова І. З., Шуст Р. М. довідник з історії України. К.: Генеза. 1993. – 840 с.
5. Соколов Д. В. Людська пам'ять безсмертна, живим воскрешати мертвих // Голос Володарщини. № 37, 2008.
6. Турченко Ф. Г. Новітня історія України. Частина перша. 1914–1939: підручник для 10-го класу. – К.: Генеза, 2002., 352 с.
7. Федорченко П. К. Історія півторастолітньої давності // Голос Володарщини. № 93, 1997.
8. Федорченко П. К. Історія півторастолітньої давності // Голос Володарщини. № 97, 1997.
9. Федорченко П. К. В степах завадівських // Голос Володарщини. № 7, 2001.
10. Федорченко П. К. Володарщина в роки радянської влади // Соціалістичне село. № 154, 1987.
11. Храбан Г. Ю. Спалах гніву народного(Антифеодальне, народно-визвольне повстання на Правобережній Україні у 1768–1769рр). –К.: Вид-во при Київ. у-ті, 1989. – 176 с.